ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਲਮਰਗ

ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ

ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਹਾੜੀ ਸੈਰ-ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਲਮਰਗ ਆਧੁਨਿਕ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ, ਆਧਿਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਚੇਤਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਅਫ਼ਰਵੱਟ ਤੇ ਖਿਲਨਮਰਗ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਚੋਟੀਆਂ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਵੱਸਿਆ ਗੁਲਮਰਗ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਸੈਰ-ਸਥਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਕਵੀ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਲਈ ਡੂੰਘੇ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਵੀ ਬਣਿਆ। ਸੰਨ 1922 ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਲਮਰਗ ਯਾਤਰਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਗਹਿਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੱਡਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਸਿਰਜਣਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ, ਬਲਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਧਾਰਮਿਕ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਵੀ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਸ਼ਸਤ ਕੀਤਾ।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਗੁਲਮਰਗ ਵਿੱਚ ਕਈ ਹਫ਼ਤੇ ਬਿਤਾਏ। ਇੱਥੋਂ ਦਾ ਸ਼ਾਂਤ ਪਹਾੜੀ ਵਾਤਾਵਰਨ, ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਕਲਪਨਾ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਾ ਸਰੋਤ ਬਣੇ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਆਧਿਆਤਮਿਕ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਚਿਆ। ਗੁਲਮਰਗ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਯਾਤਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਇੱਕ ਡੂੰਘੇ ਬੌਧਿਕ ਅਤੇ ਆਧਿਆਤਮਿਕ ਸੰਵਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਲਮਰਗ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਸੈਰਗਾਹ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅਦੁੱਤੀ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਲੋਕ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ। ਹਰੀ ਮਖਮਲੀ ਘਾਹ ਨਾਲ ਢੱਕਿਆ ਮੈਦਾਨ ਅਤੇ ਬਰਫ਼ੀਲੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਮਨਮੋਹਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਕਵੀ ਨੂੰ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵਿਤਾ ਗੁਲ ਮਰਗ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:

ਗੁਲ ਮਰਗ

ਹੋਰ ਉਚੇਰਾ, ਹੋਰ ਉਚੇਰਾ
ਚੜ੍ਹ ਫਿਰ ਪੱਧਰ ਆਈ,
ਮਖ਼ਮਲ ਘਾਹ ਸੁਹਾਵੀ ਕਿਣਮਿਣ
ਠੰਡ ਠੰਡ ਹੈ ਛਾਈ,
ਤਪਤਾਂ ਤੇ ਘਮਸਾਨਾਂ ਛੁਟੀਆਂ
ਉੱਚੇ ਹੋਇਆਂ ਠਰ ਗਏ
ਠਰਨ, ਜੁੜਨ ਰਸ-ਮਗਨ ਹੋਣ ਦੀ
ਚਉਸਰ ਵਿਛੀ ਇਥਾਈਂ।

ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਗੁਲਮਰਗ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਭੂਗੋਲਿਕ ਉੱਚਾਈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਆਤਮਿਕ ਉਤਕਰਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। 'ਹੋਰ ਉਚੇਰਾ' ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ ਆਤਮਾ ਦੀ ਉਸ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਪਰਮ ਸੱਚ ਦੀ ਖੋਜ ਵੱਲ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਅੰਤ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਤੁਲਨ, ਅਡੋਲਤਾ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਹਿਜਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਉੱਚਾਈ ਬੇਚੈਨੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।ਮਖ਼ਮਲ ਘਾਹ ਅਤੇ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸੰਸਾਰਕ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਵਿਸਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤਪਤਾਂ ਤੇ ਘਮਸਾਨਾਂ ਅਤੇ 'ਠਰ ਗਏ' ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਵਿਰੋਧ ਸੰਸਾਰਕ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਇੱਥੇ ਦਿਵਿਆ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਆਖਰੀ ਪੰਕਤੀ ਚਉਸਰ ਵਿਛੀ ਇਥਾਈਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਲਮਰਗ ਨੂੰ ਆਤਮਿਕ ਮਿਲਾਪ, ਮਨਨ ਅਤੇ ਰਸਮਗਨਤਾ ਦੇ ਇੱਕ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਮੰਚ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਲਮਰਗ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਰਹੱਸਮਈ ਅਵਕਾਸ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਨੁੱਖੀ ਆਤਮਾ ਠੰਢਕ, ਸਾਂਝ ਅਤੇ ਦਿਵਿਆ ਅਨੁਭੂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ, ਗੁਲਮਰਗ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਸ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੇਵਲ ਕਾਵਿ-ਸਿਰਜਣਾ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਤੋਂ ਆਏ ਸਰਦਾਰ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ, ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਲਮਰਗ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਯਾਤਰੀਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸਮਝਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਗੁਲਮਰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਕੁਝ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸੰਨ 1922 ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਿਆ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਜੋਧ ਸਿੰਘ, ਸਰਦਾਰ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕਸ਼ਮੀਰੀ, ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਸੰਨ 1925 ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਇਆ।

ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ, ਗੁਲਮਰਗ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦ ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਭਾਈ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ (ਪਿੰਡ ਕਨਹਾਮਾ) ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਵੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਕਨਾਹਾਮਾ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸਰਦਾਰ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਬਾਲੀ (ਬਾਰਾਮੂਲਾ) ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀ ਕਨਵੀਨਰ ਸਨ।

ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਗਤ ਜੀਵਨ ਗੁਲਮਰਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਰਿਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਗਤ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਸੀ।

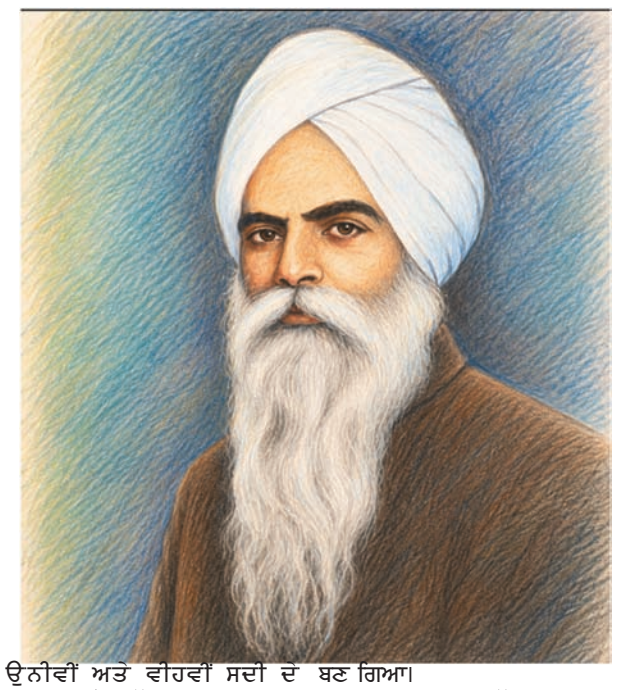

ਉਨੀਵੀਂ ਅਤੇ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਨੇ ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਗੁਲਮਰਗ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਆਧਿਆਤਮਿਕ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣ ਗਿਆ।

ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣੇ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਬਾਲੀ ਸਕੱਤਰ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਸਰਦਾਰ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਉਪਰੰਤ ਸਰਦਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਕਨਾਹਾਮਾ ਨੇ 1947 ਤੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੰਭਾਲਿਆ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਗੁਲਮਰਗ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵੀ ਅਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਦੇ ਦੌਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ। ਮੂਲ ਇਮਾਰਤ ਸ਼ਾਰਟ ਸਰਕਟ ਕਾਰਨ ਸੜ ਕੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ, ਪਰ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਪੁਨਰਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਬਣਾਇਆ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਅਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 1975 ਤੋਂ 1981 ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਸਰਦਾਰ ਆਇਆ ਸਿੰਘ ਘੁੰਡੀ ਬੇਰਵਾ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸਲਿਆਲ ਦਰਦਪੁਰਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ ਟੀਨ ਛੱਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਦਰਦਪੁਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ। ਜੁਲਾਈ 2022 ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਬਾਰਾਮੂਲਾ ਨੇ ਕਾਰਜ ਸੰਭਾਲਣ ਉਪਰੰਤ ਪੁਰਾਣੀ ਅਤੇ ਜਰਜਰੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ। ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸੰਪੰਨ ਹੋਇਆ। 26 ਅਕਤੂਬਰ 2024 ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਮੁਰੰਮਤ ਸ਼ੁਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਵੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ। 4.9 ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਰਤੀਆ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। 25 ਸਤੰਬਰ 2024 ਨੂੰ ਕਾਰਸੇਵਾ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਦਿੱਲੀ) ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਹੇਠ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਗਈ। ਜੂਨ 2025 ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਅੱਜ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਮੁੱਖ ਇਮਾਰਤ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਜਾਵਟ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਕਾਰਜ ਜਾਰੀ ਹਨ।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਸ਼ਮੀਰ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਲਮਰਗ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਸ਼ਮੀਰ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਲੇਖਕ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜਾਂ ਰੋਮਾਂਚਕ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਆਧਿਆਤਮਿਕ ਪਰਿਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਲ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਵਿੱਤਰ ਰੂਪਕ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ, ਜਦਕਿ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੇ ਉਸ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਲਮਰਗ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦੋਵੇਂ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਸੰਦਰਭ ਪੁਸਤਕਾਲਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਮਹਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਾਨ ਕਵੀ, ਧਰਮ-ਚਿੰਤਕ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਮਹਾਨਾਇਕ ਨੂੰ ਯੋਗ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ, ਸਾਹਿਤ, ਧਰਮ-ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਲਮਰਗ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਧਿਆਤਮਿਕ ਕਲਪਨਾ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਜੀਵੰਤ ਸਮਾਰਕ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਛੇੜ ਛਾੜ ਕਰਨੀ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੋਵੇਗੀ।ਇਸਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਕਵਿਤਾ, ਯਾਤਰਾ, ਸੰਸਥਾਗਤ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪਹਾੜੀ ਲੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਇਕੱਠੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਆਪਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੀ ਲੈਣਾ

ਸੰਜੀਵ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ
7888966168

ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਬਹੁਤ ਅਨਮੋਲ ਹੈ ।ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਤੋਹਫ਼ਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਹਫ਼ੇ ਨੂੰ ਹੱਸ ਖੇਡ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ ਕੁੱਝ ਲੋਕ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਠੀਕ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਬਸਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਇੰਨ੍ਹੇ ਸਖ਼ਤ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕਰੋ, ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚੋਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣ। ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਸ਼ਖ਼ਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਕਾਰਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਫ਼?ਰ ਹੱਸ ਖੇਡ ਕੇ ਬਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਸਗੋਂ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਕੱਟਦੇ ਹੀ ਹਾਂ। ਆਨੰਦ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਾਇਦੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਰੱਖੋ।ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਰੋਬ ਨਾ ਪਾਓ। ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪ ਵੀ ਫਿਰ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਦੂਜੇ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਰਹਿ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਨਿਭਦੇ ਹਨ। ਅਕਸਰ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਤੇ ਕੋਈ ਮੁਸੀਬਤ ਆ ਜਾਵੇ ,ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਹੋਰ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਨਫ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਾਤ ਜਾਂ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ।ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਵਾਰਥ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ।ਅਕਸਰ ਅਸੀਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਝ ਇਨਸਾਨ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਉਨਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਦੂਜਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤ ਵੈਰ ਹੁੰਦ